

פינחס ב

המלך מושחין אותו בשמן המשחה — פארוואס געפינט מען ניט אז משה רבינו זאל מושח זיין יהושע'ן בשמן המשחה? [ואע"פ אז אויך ביי משה רבינו געפינט מען ניט אז ער זאל נמשח ווערן בשמן המשחה, הגם אז משה רבינו „מלך ה'“ — ווי דער רמב"ם פסק'נט? — איז אָבער משה רבינו געוואָרן אַ מלך איידער ס'איז געווען דער ציווי פון דיני המלך און פון שמן המשחה].

ב. לכאורה וואלט מען געקענט פאָרענטפערן לויט נאך אַ פסק פון רמב"ם¹⁰ „אין מושחין ממנו (פון שמן המשחה) לדורות אלא . . (ו)מלכי בית

א. אין היינטיקער סדרה ווערט דערייזט אז משה האט געבעטן ביים אייבערשטן „יפקוד ה' גוי איש על העדה“, און דער אויבערשטער האט אים געזאגט: „קח לך את יהושע בן נון גוי וסמכת את ידך עליו“, און משה האט אזוי געטאן — „ויסמוך את ידיו עליו גוי“.

בנוגע מינוי מלך, שטייט אין רמב"ם: „אין מעמידין מלך בתחילה אלא על פי בית דין של שבעים זקנים ועל פי נביא, כיהושע שמינה משה רבינו ובית דינו“. דערפון איז מוכח, אז דער רמב"ם האלט אז דער מינוי פון יהושע'ן (שב-פרשתנו), איז געווען אן ענין פון מינוי מלך.³

דאָרף מען פאָרשטיין: דער רמב"ם אליין פסק'נט דאָך, אז „כשמעמידין

(6) להעיר מאוה"ח פרשתנו שם, כג. וראה לקמן בפנים.

במכילתא בשלח (יז, יד) מגיד שאותו היום נמשח (יהושע). ובית רענן שם משמע שנמשח למלכות. אבל צ"ע, דמה מקום: א) למנותו עוה"פ (בפרשתנו), ב) ועיקר — למשוח יהושע כמלך בהזמן דסיפ בשלח! — שהי' משה ביטורן מלך (ודבר אחד לדור) כארבעים שנה לאחיו, ולולא גזירת מי מריבה שבסופן הי' מכניסן לארץ וכו'. ויש לומר שאין זו משיחת מלך, כיא לשם שררה בכלל (ראה רשי תצוה כט, כט), או ע"ד משוח מלחמה — ומלחמת עמלק שייכת לבית יוסף (ראה ביב קכג, ב (וברשבים שם), פסיקתא דריב"פ פ"ג. פסיקתא רבתי פ"ב. ועוד) ויהושע נשיא אפרים, שהוקדם למנשה — בני יוסף. וראה תריש בשלח שם עה"פ (אזת קיד). ועוד.

(7) ה'ל' ביהב"ח פ"ו הי"א. וכיה ברי"ח ורשי שבועות טו, רע"א. במדרש הובא ברמב"ן ברכה (לג, ה). וראה זבחים קב, א.

(8) ראה רמב"ן תשא (ל, לג) שמיחת מלכים נרמזת במש"נ (שם, לא), „יהי זה לי לדורותיכם. ע"ש. וראה לקמן בסוף השיחה.

(9) ראה אמבוהא דספרי שם.

(10) ה'ל' כלי המקדש פ"א הי"ז. ועד"ז בהל' מלכים שם הי"ז.

(1) כז, ט"כג.

(2) ה'ל' מלכים פ"א הי"ג.

(3) וכן משמע ברמב"ם ה'ל' סנהדרין (ספ"ח) שהי' לו דין מלך. וכן מפורש ברש"ם ב"ב עה, א ד"ה אוי לה. פרש"י ד"ה הוא יומא עג, ב. פרש"י עה"ת ברכה לג, יז. ועוד (ראה המובא באמבוהא דספרי לספרי וזוטא פרשתנו כז, כא. תריש מילואים לפי יתרו (חט"ו) ס"ב בסופו).

בדרשות הר"ן דרוש יא (הובא גם באברבנאל בפתיחה לס' שופטים) ד, כאשר לא יהי' מלך בישראל השופט יכלול שני הכחות כח השופט וכח המלך . . שנתנו בכאן ליהושע כח מלכות אע"פ שלא הי' מלך וכן דרוש רז"ל ויהי' ביטורן מלך ירמוז למשה. אב"מ מהא שמביא הרמב"ם ר"א ממינוי יהושע בנוגע לכל מלך, וכן מפשטות לשון הרמב"ם (שבועה"ה) בנוגע למשה — משמע שס"ל שהי' להם דין מלך ממש.

(4) כז הקשה בעל מנחת חינוך בהגותיו לרמב"ם ה'ל' מלכים שם.

(5) ה'ל' מלכים שם הי"ז.

דוד, (דוד דעם) זכה בכתר מלכות . . 17
ולבניו הזכרים עד עולם¹⁸.

והדרא קושיא לדוכתא: פארוואס גע-
פינט מען ניט אז מען האט יהושע'ן
(וועלכער איז געווען א מלך לשיטת
הרמב"ם) מושח געווען בשמן המשחה,
פונקט ווי מ'האט מושח געווען שאול'ן
(לדעת הרמב"ם)?

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם
הביאור אין דברי המדרש¹⁶ אויף דעם
וואס משה רבינו האט געזאגט "יפקוד ה'
גו"¹⁷, אז משה האט גערעכנט "שירשו
בני את כבודי (גדולתי¹⁸)", און דער
אויבערשטער האט אים געזאגט: "נוצר
תאנה יאכל פרי¹⁹", בניך ישובו להם ולא
עסקו בתורה, יהושע . . האיל²⁰ והוא
שרתך בכל כחו כדאי הוא שישמש את
ישראל."

איז לכאורה ניט פארשטאנדיק: ווי-
באלד אז בני משה "ישובו להם ולא עסקו
בתורה" — ווי קומט עס אז משה האט
מלכתחילה געמיינט אז "ירשו בני את
כבודי"²¹?

בפשוט וואלט מען געקענט פאר-
ענטפערן, אז מיט זיין בקשה "יפקוד ה'
גו איש על העדה" האט משה געמיינט

דוד, און וויבאלד אז יהושע איז ניט גע-
ווען פון מלכי בית דוד, דעריבער האט
מען אים ניט מושח געווען בשמן
המשחה¹¹.

איז אבער, אדרבה, לויט שיטת
הרמב"ם איז דאס ניט קיין תירוץ. ווייל
אלס מקור צו דעם דין הנ"ל — "כש-
מעמיד המלך מושחין אותו בשמן
המשחה" — ברענגט דער רמב"ם דעם
פסוק¹² "ויקח שמאל את פך השמן ויצק
על ראשו וישקה", וואו עס רעדט זיך
וועגן דער משיחה פון שאול, וואס איז
ניט געווען פון די מלכי בית דוד —
ומזה אז דער רמב"ם האלט אז שאול איז
נמשח געווארן בשמן המשחה¹³.

איז דערפון מוכח, אז דאס וואס דער
רמב"ם שרייבט "כשמעמיד המלך
מושחין אותו בשמן המשחה" מיינט ער
דערמיט יעדן מלך, אפילו ניט פון מלכי
בית דוד [וכסתימת לשון הרמב"ם
"כשמעמיד המלך (סתם)"]. און דאס
וואס ער פסקט אז "אין מושחין ממנו
לדורות אלא . . (ו)מלכי בית דוד" איז
דוקא נאך דעם¹⁴, ווי "נמשח דוד (און

11) אבל אין להקשות מדוע לא נמשח עכ"פ
בשמן אפרסמון כמלכי ישראל (רמב"ם הל' מלכים
שם ה"י) — כי י"ל עפ"י כס"מ שם (מהור"ט יא,
ב) דזהו רק כשיש מחלוקת, אבל כשאין מחלוקת
הרי אפי' מלך שהוא ראשון אין מושחין אותו (ועיין
בכס"מ שם בנוגע לשאול. והאריך בזה בשער יוסף
להחיד"א) להוריות שם. ועוד. ואכ"מ.

12) ש"י, א.

13) דלא כבבד"ק עה"פ שם שכתב, לא ה"י זה
השמן המשחה . . אבל שם אפרסמון ה"י. והאריך
במפרשים להוריות שם. ועוד. וראה לקו"ש חכ"ה ע'
111 הערה 59. ואכ"מ.

14) ראה גם פרש"י ד"ה ולא כריתות ה, ב:
משבח דוד.

*) ולהעיר מלשון המניח מצוה קז: רק בשמן
אפרסמון לכבוד. ומשמע שדעתו שאין לזה דין
משיחה ממש. וראה רש"י ד"ה ומפני כריתות ה, ב.

15) לשון הרמב"ם הל' מלכים שם ה"י.

16) במדבר פכ"א, יד. תנחומא פרשתנו יא.

וראה פרש"י עה"פ.

17) פרשתנו כז, טז.

18) כ"ה בפרש"י.

19) משלי כז, יח.

20) ל' הבמדבר שם. ובתנחומא ופרש"י בשנינו

לשון.

21) בשרת חת"ס אית' סי' יב בסופו, שבניו היו

ראים לכך והקב"ה אמר שיהושע יותר הגון כ"י אלא
שבכתר תורה לא שייך כלל דין ירושה. ע"ש. וכבר
הקשו ע"ז שבמדרש מפורש שבניו לא עסקו בתורה.

יהושע שיהי' מלך ואב"ד²⁵ של ישראל וחכם שלהם בתורה, ווייל, אי אפשר לב' מלכים שישתמשו בכתר אחד²⁶. . . כי דבר²⁷ אחד לדור ולא שני דברים.

ועפ"ז איז אויך פארענטפערט דער מדרש הנ"ל: וויבאלד אז משה האט גע- מיינט אז עס זאלן זיין צוויי מנהיגים — איינער א מלך און נאך איינער אן אב"ד של ישראל — דערפאר איז ביי אים אויסגעקומען אז די התמנות למלוכה זאל ירשנען איינער מבניו, כנ"ל.

דער אויבערשטער האט אבער גע- וואלט אז „אחד ינהג אותם“ (ער זאל זיין סיי דער מלך און סיי דער „אב"ד של ישראל“) — און וויבאלד אז צום ענין התורה מוז מען זיין ראוי („נוצר תאנה יאכל פרי“²⁸), און בניו של משה זיינען ניט געווען מתאים דערצו (ווייל, לא עסקו בתורה), האָבן זיי בכלל ניט גע- קענט ירשנען „כבוד“ של משה;

נאָר דוקא יהושע, וואָס איז געווען איבערגעגעבן צו תורה (ניט בלויז צו לימוד התורה נאָר אויך צו שימושה של תורה²⁹), האָט געקענט זיין דער ממלא מקום פון משה.

(ניט אזא „איש“ וואָס זאל לערנען תורה מיט אידן, נאָר בלויז, כמפורש אין זיין בקשה²²) א מלך „אשר יצא לפניו ואשר יבא לפניו“ — למלחמה; און דעריבער האָט משה גערעכנט אז „ירשו בני את כבודי“ (אע"פ אז „לא עסקו בתורה“) ווייל דער דין איז אז „המלכות ירושה“²³.

עפ"ז איז אָבער ניט מובן וואָס דער אויבערשטער האָט אים געענטפערט „נוצר תאנה יאכל פרי“, בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה — בנדו"ז תורה מאן דער שמה? דאָ רעדט זיך דאָר וועגן ירושת המלכות!

ד. דער מגלה עמוקות²⁴ איז מבאר דעם כפל הלשון אין פסוק „אשר יצא לפניו ואשר יבא לפניו“ (און דער- נאָך) ואשר יוציאם ואשר יביאם — אז משה האָט געוואלט אז עס זאלן זיין „שני בני אדם המנהיגים“, דהיינו איש אחד על העדה אשר יצא לפניו במלחמה כו' ואיש אחד אשר יוציאם בתורה כו'. און דער אויבערשטער האָט אים געענטפערט „שאחד ינהג אותם . .

(22) שם, יז ובפרשי. ספרי וספרי זוטא שם.

(23) רמב"ם הל' מלכים שם.

ואף שצ"ל הובן „ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה“ (רמב"ם שם) — הרי אף אם „הי' ממלא ביראה אע"פ שאינו ממלא בחכמה מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו“ (רמב"ם שם), והיה בנדרים דבני משה „לא עסקו בתורה“, אבל לא נאמר שלא היו ממלאי מקום ביראה.

(24) אופן א. — הובא בילקוט ראובני פרשתנו עה"פ. ולהעיר ג"כ מכלי יקר פרשתנו כז, יח.

וצעיק ממחזיל (גיטין נט, א. סנהדרין לו, א) „מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד“ [ולהעיר בשינוי פרשי' שבגיתין פי' בתורה וכעושר, ובסנה' — במלכות ובתורה, ואכ"מ].

(25) צעיק לשונו „אב"ד“, ולא נשיא (ראש סנהדרין) — ראה חגיגה פ"ב מ"ב (טז, ריש ע"ב). ועוד „רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ג.

וראה תיב"ע פקודי מ, יא: יהושע משושנך רבא דסנהדרין דעמי. וביפה מראה לירושלמי ברכות פ"ד סה"א (מ'רשי' קלף . . סוף פ' הרואה — סג, ב) — הובא בערכי הכינויים לבעל סהיד (ע' אב"ד): מאותו השעה ואילך נתמנה יהושע אב"ד.

(26) חולין ס, ב (הובא בפרשי' בראשית א, טז).

(27) סנהדרין ח, א (הובא בפרשי' וילך לא, ז) — בנוגע ליהושע.

(28) ראה במדבר פ"ב, ט.

(29) ראה רד"ל לבמדבר פכ"א שם.

„אב"ד של ישראל" — און עס האָט גע-
מוזט זיין „שאחד ינהג אותם . .
יהושע"?

ו. ויש לומר הביאור בזה:

אין זיין הקדמה לספר היד, שרייבט
דער רמב"ם דעם סדר המסורה פון
תורה שבעל פה פון משה'ן ביז רב אשי,
און ביים אויסרעכענען די מקבלי התורה
איז דער רמב"ם מדייק בלשונן אַז פלוני
האָט מקבל געווען פון דעם פריערדיקן
מקבל „ובית דינו" (אָדער — חביריו של
המקבל הקודם). און ווי דער רמב"ם איז
מבאר במקום אחר³³, אַז דערמיט האָט
ער געוואָלט מדגיש זיין „שהקבלה רבים
מרבין לא יחיד מיחיד".

געפינט מען אָבער אין דעם אַז אויס-
נאָם — בנוגע צו יהושע'ן, וואו דער
רמב"ם איז משנה ומדייק „זקנים רבים
קבלו מיהושע" (און איז נישט מוסיף „ובית
דינו" וכיו"ב).

און דער טעם החילוק איז פאַרשטאַנ-
דיק פון דברי הרמב"ם דאָרט לפנ"ז:
„תורה שבעל פה למדה משה רבינו
כולה בבית דינו לשבעים זקנים, ואלעזר
ופנחס ויהושע שלשתן קבלו ממשה,
וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו
מסר תורה שבעל פה וצוהו עלי". ד.ה.
אַז יהושע איז געווען נישט נאָר אַ מקבל
פון משה רבינו (ווי אלעזר ופנחס
ושבעים זקנים), צו יהושע'ן דוקא האָט
משה מוסר געווען תורה שבעל פה
(כולה), וכמאמר המשנה³⁴: משה קבל

ה. מען דאַרף אָבער פאַרשטיין (ע"פ
פ"ה המגלה עמוקות) דעם טעם פאַר-
וואָס דער אויבערשטער האָט נישט אָנגע-
נומען די סברא פון משה „שהיו שני בני
אדם המנהיגים", דלכאורה: אע"פ אַז
אפשר לב' מלכים שישתמשו בכתר
אחד" איז דאָך די הדגשה בכתר אחד;
ועוד — מען געפינט דאָך אין שפעטער-
דיקע דורות אַז ס'איז געווען אַזוי —
מלכות דורך איין מנהיג און דער אב"ד
של ישראל אַ צווייטער מנהיג: דער
מנהיג בתורה ובלשון הרמב"ם³⁰ „הגדול
בחכמה שבכולן (פון די חברי סנהדרין)
מושיבין אותו ראש עליהן . . והוא
שקורין אותו החכמים נשיא . . והוא
העומד תחת משה רבינו"; און אַ צוויי-
טער אַ מלך אשר יוציאם גו', וועלכער
האָט אָנגעפירט מיט צרכי העם כו'
[ואדרבה: דער מלך האָט בכלל נישט גע-
טאָרט זיין אין סנהדרין — „אין" מושי-
בין מלך ישראל בסנהדרין]³².

מזו מען זאָגן, אַז היא הנותנת — ווי
באָלד אַז תורה און מלכות זיינען צוויי
באַזונדערע סוגי שררה, דערפאַר איז
עס קיין סתירה נישט צום כלל פון „דבר
אחד לדור ולא שני דברים" —

ועפ"ז איז הקושיא במקומה עומדת:
פאַרוואָס האָט מען בנדו"ד נישט געקענט
אָפטיילן דעם מינוי פון מלך פון מינוי

(30) ה"ל סנהדרין שם.

(31) רמב"ם שם פ"ב ה"ד. וכן במלכי בית דוד

(שם ה"ה).

(32) וגם לאחרית החורבן ה"י ריש גלותא בבבל
(במקום מלך — רמב"ם שם פ"ד ה"ג), ונשיא בא"י,
וכמחז"ל (סנהדרין ה, א. הוריות יא, ב. וראה פרש"י
ויחי מ, ט). הכא שבט התם מחוקק, וידועה השקירט
בשאלת רבי (הוריות שם) כגון אני מהו בשעיר.
ואכ"מ.

(33) באגרת לרבי פנחס ב"ר משולם הדיין —
נעתק ברמב"ם — בספר המדע (ירושלים, תשכ"ד)
בהערה.

(34) ריש מס' אבות. ועיי"כ מאירי בהקדמתו
לאבות: ובעת זקנתו . . מסר סודות התורה והלכות
עם כל ענייני תורה שבע"פ ליהושע. וראה לקמן
הערה 41.

דרגא פון נשיאותו של מלך. וואָרום דער גדר פון אַ מלך איז — „איז על גביו אלא ה' אלקינו“³⁸; און נישט נאָר איז „איז למעלה ממנו במלכותו“³⁹, נאָר, נאָך מער — ער איז דער איינציקער שולט, וואָס דאָרף זיך מיט קיינעם נישט רעכענען (וכנ"ל „דבר אחד לדור ולא שני דברים“⁴⁰), ווייל אַ מלך איז נאָר איינער.

משא"כ אַ נשיא סנהדרין, וואָס וויל באַלד ער איז איינער פון אַ ב"ד של ע"א (נאָר ווייל ער איז דער „גדול בחכמה שבכולן“ איז ער זייער „ראש“), איז זיין נשיאות נישט איז דעם סוג פון נשיאותו של מלך. און דעריבער איז אַ נשיא סנהדרין נישט קיין סתירה צום מלך, ובמילא איז עס נישט אַן ענין פון „שני מלכים“, „שני דברים“.

משא"כ ביי משה ויהושע, איז זייער „נשיאות“ בתורה באַשטייט (נישט נאָר איז זיין דער נשיא סנהדרין, נאָר אויך) איז דעם וואָס „משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע“ — און אַזאָ נשיאות בתורה איז אין דער דרגת הנשיאות פון אַ מלך⁴¹;

תורה מסיני ומסרה ליהושע, און ער האָט באַקומען אַ ציווי עלי' מיוחד³⁵.

און דערפאַר זאָגט נישט דער רמב"ם „ובית דינו“ ביי יהושע'ן — ווייל בנוגע צו מסירת התורה, איז די קבלה געווען פון יהושע אליין, נאָר צו עס האָט משה מוסר געווען תורה שבע"פ כולה.

קומט אויס, אַז עס איז דאָ אַ חילוק עיקרי צווישן משה ויהושע לגבי דעם נשיא סנהדרין שבדורות שלאח"ז: יהושע און משה רבינו זיינען גלייך אין דעם וואָס די מסורת פון גאָנץ תושבע"פ איז געווען צו און פון (יעדערן פון) זיי אליין;

משא"כ דאָס וואָס דער נשיא סנהדרין איז „עומד תחת משה רבינו“ (כנ"ל) — איז עס אין דעם פרט, וואָס כשם ווי משה איז געווען „על גביהן“³⁶ פון די שבעים זקנים, עדין³⁷ איז אויך יעדער נשיא דער „ראש“ על גביהן פון די סנהדרין (זייענדיק דער „גדול בחכמה שבכולן“); אָבער אין דעם ענין פון „מסירת התורה“ איז ער נישט „עומד תחת משה רבינו“ — דאָס גייט דורך דעם גאָנצן בית דין, „רבים מרבים“.

ז. און דאָס איז דער חילוק צווישן די שפעטערדיקע דורות (ווען דער מלך און „אב"ד של ישראל“ זיינען געווען צוויי באַזונדערע מנהיגים) און דעם זמן פון משה ויהושע:

אע"פ אַז „נשיא הסנהדרין הוא במעלה העליונה בשררת התורה“³⁷, פונדעסטוועגן קומט ער נישט צו דער

(35) בפשטות יל — שהוא (יחיד) יה' המוסר להזקנים רבים.

(36) ראה משנה ריש סנהדרין (ב, סע"א).

(37) לשון הרמב"ם משפטים כב, כו. — ומדהביא שם הא דרבי הנ"ל הערה 32 (ע"ש) משמע שס"ל בכל נשיא סנהדרין אפשר לשאול הכי. ואכ"מ.

(38) ספרא ויקרא ד, כב. הוריות י, א במשנה. וראה שם יא, ריש ע"ב.

(39) לשון הרמב"ם הל' שגגות פט"ז ה"ו.

(40) כהתחלת המאמר (צוין לעיל הערה 27): טול מקל והך על קודקדם.

(41) וצ"ע מגיטין וסנה' (שבהערה 24) „הא הוה יהושע, הוה אלעזר“ (חבירו בתורה ולא הוה מקום אחד — רש"י סנה' שם. וראה תודיה כולוהו שם). ואולי יש חלק בין גדלות בתורה בכלל (שבזה — הוה אלעזר, ואא"פ לומר על יהושע, אין כמותו בכל ישראל בתורה — רש"י שם), למסירת התורה (שבזה הוה יהושע יחיד). (ע"ד החילוק (סוף הוריות) דסיני ועוקר הרים, וממשך (שם). הכל צריכין למרי חטיא" (ראה רש"י שם: כנתינתן מהר סיני). ולהעיר מתמורה (טז, א) דההלכות ששנתכו בימי אבלי של משה. החזירן עתניתל בן קנז מתוך 1972 (ראה תודיה כולוהו הנ"ל). ואכ"מ.

מלחמות וואס ער דארף פירן, זיינען זיי „מלחמות ה'“⁴⁶.

קומט אויס, אז דער ענין המלכות איז אַ המשך פון דעם תפקיד של בית דין הגדול: דער ב"ד הגדול זיינען די „עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל“⁴⁷, און דער תפקיד פון מלך איז, אַז דעם משפט התורה וואס דער ב"ד הגדול גיט אַרויס דארף ער דורכ־פירן ביי עם ישראל⁴⁸,

[וואָס דערפאַר איז דער דין⁴⁹ אַז „מצוה על המלך לכבד לומדי התורה, וכשיכנסו לפניו סנהדרין וחכמי ישראל יעמוד לפניהם כו“ (ועד“ז „המלך עומד לפני כהן גדול . . כשישאל לו במשפט האורים“) — ווייל דער מלך איז „מקבל“ פון זיי;

נאָר בנוגע דעם ענין השליטה פונעם מלך על העם, איז „אין על גביי אלא ה' אלקיך“ און „אין למעלה ממנו במלכותו“, וואָס דערפאַר „בפרהסיא בפני העם לא . . יעמוד מפני אדם כו' כדי שתהא יראתו בלב הכל“⁴⁹].

און מהאי טעמא איז אַ מלך און „נשיאות“ בתורה נישט קיין צוויי באַ־זונדערע שררות (שאין אחת נוגעת בחברתה), נאָר זיי זיינען איין המשך;

און דעריבער, ווען מ'וואָלט אָפּגע־טיילט „שיהיו שנים . . איש אחד . . במלחמה ואיש אחד . . בתורה“, וואָלט דאָס געווען „ב' מלכים שישתמשו בכתר אחד . . שני דברים“⁴².

ח. לכאורה איז דאָס אָבער נישט אינעם גאַנצן מובן: סוף־סוף זיינען דאָס צוויי באַזונדערע סוגי שררה: יוציאם במלכותמה וכו' און תורה (כנ"ל סעיף ה); פאַרוואָס זאָל דאָס הייסן „שני מלכים . . בכתר אחד“?

וי"ל דעם ביאור בזה:

בנוגע דעם תפקיד פון אַ מלך זאָגט דער רמב"ם⁴³: „ותהי מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת ולמלאות העולם צדק ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה' שאין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט ומלחמות“. ד.ה. אַז מלכות (ביי אידן) איז ענינה נישט סתם צו באַזאָרגן דעם עם מיט צרכים גשמיים כו'“, נאָר דאָס אַלץ הייבט זיך אָן און איז פאַרבונדן מיט קיום והרמת התורה — „להרים דת האמת“, דורכצופירן די משפטי התורה⁴⁴, ביז אַז אויך די

(42) וי"ל שקס"ד דמשה שאפשר להיות שני מנהיגים — אף ש„מסרה ליהושע“ (— נוסף על הנ"ל (הערה 34) ה"י זה „לעת זקנותו“ לדעת המאירי) — כי קס"ד שאין בכחו של יהושע, שהוא רק כפני לבנה (ספרי ורש"י פרשתנו כו, כ. ב"ב עה, א), למסור כל התורה לבדו לוקנים, ואינו כשלימות הנשיאות בתורה.

ולהעיר משבת (קד, א), דאפילו בימי יהושע בן נון, ובחולין (קכד, סע"א). אי אמר לי יהושע בן נון — דמשמע דוקא יהושע ולא משה (ראה ב"י לטיריד ס"רס רמב. ט"ז לשר"י וי"ד שם סק"ב).

(43) ה' מלכים ספ"ד.

(44) ראה ברכות ג, סע"ב.

(45) בדרשות הר"ן (שבהערה 3) שאין משפט המלך מצד חכמת התורה רק הוראת שעה לתיקון המדינה ואינו משפטי התורה. אבל ראה בארוכה שרית אבני נור י"ד שריב (אות מז"ג) שלא להלכה

אמרם הר"ן. ע"ש באורח. מהר"ץ חיות בס' תורת נביאים פ"ז (ד"ן מלך ישראל).

וראה סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך בתחלתו. ולהעיר מלקי"ש ח"ח (ע' 276 ואילך) ששלימות התורה וההלכה היא כשיש מלך. ע"ש.

(46) להעיר מהל' מלכים פ"ג הא': כותב לו סי' כ"י יוצא למלחמה והוא עמו.

(47) לשון הרמב"ם ריש הל' ממרים.

(48) ראה בארוכה לקי"ש ח"ט ע' 166 ואילך.

(49) רמב"ם הל' מלכים פ"ב היה.

און אז מען טיילט זיי פאנאנדער הייסט עס „שני מלכים . . . בכתר אחד“⁵⁰.

ט. עפ"י וועט מען אויך פארשטיין פארוואס מינוי של יהושע איז געווען דורך סמיכה דוקא און נישט דורך משיחה:

וויבאלד אז א מלך איז א „מקבל“ פון דעם ב"ד הגדול (וואס גיט ארויס משפט התורה), כנ"ל — איז דערפון פאר-שטאנדיק בנוגע צו דער נשיאות פון יהושע'ן (ועד"ז פון משה), וואס ער האט געהאט ביידע עניני נשיאות (סיי א מלך און סיי נשיאות התורה אין דער דרגא פון מלך כנ"ל), אז די נשיאות המלוכה איז ביי אים געווען א המשך ותוצאה פון זיין נשיאות בתורה.

ד.ה. עיקר ענינו איז וואס ער איז נשיא בתורה — ער איז „מוסר“ גאנץ תורה צו אידן; און בנוסף לזה איז ביי אים געווען דער ענין המלוכה אויף צו דורכפירן דעם משפט התורה צווישן דעם עם ישראל.

און דערפאר איז זיין מינוי געווען דורך סמיכה: די משיחה וואס א מלך דארף האבן איז מטרתה צו אויפטאן ענין המלוכה (ע"ד ווי מלכות שאול — ראיית הרמב"ם כנ"ל); משא"כ מלכות יהושע (נוצר תאנה) איז עיקרה — נשיאות בענין התורה, און דעריבער ווערט זי אויפגעטאן דורך סמיכה, וואס איז פאר-בונדן מיט תורה דוקא — דוקא בנוגע צו תורה (והוראה) זאגט מען⁵¹ סמוכין איש מפי איש, סמוכו לנא וכו'.

י"ד. לויטן אויבנדערמאנטן ביאור איז אויך פארשטאנדיק, אז דאס וואס עס שטייט אין מדרש⁵² אז שאול איז געווען דער „מלך ראשון“ איז כלל נישט קיין סתירה צו דעם וואס ווערט געזאגט אין רמב"ם (ובכמה מדרשי חז"ל⁵³) אז משה רבינו ועד"ז יהושע האבן געהאט א דין מלך — ווייל דער גדר המלוכה פון משה ויהושע איז געווען אן אנדער גדר לגמרי פון מלכות פון שאול ודוד⁵⁴ — ביי משה ויהושע איז די נשיאות המלוכה געווען א טפל פון נשיאות בתורה⁵⁵.

(52) ויקר פכו', ז. וכיכ להלכה בכס"מ הל' מלכים פ"א ה"י (ולכאורה הי' סותר מ"ש הרמב"ם שם הי' שיהושע ה' מלך). וראה רש"י וישלח לו, לא.

(53) נסמן לעיל הערות 3, 7.

(54) ע"פ המבואר בפנים יתורץ ג"כ מ"ש האברכנאל (כפ' שופטים) שמינוי מלך אינו מצוה (כי ע"פ תורה איז צורך במלך, ע"ש), והמצוה היא רק שאם בני יאמרו „אשימה עלי מלך ככל הגוים גוי“ (שופטים יז, יד) אזי „שום תשים עליך מלך גוי מקרב אחיך גוי“ (שם, טו), ומפרש כן לשון הרמב"ם (בכותרת להל' מלכים) „למנות מלך מישראל“, ע"ש —

ולכאורה, איך מתאים זה עם מ"ש הרמב"ם שמה יהושע ה' להם דין מלך, כנ"ל (אבל ראה לעיל הערה 3)? וע"פ הנ"ל מתורץ, כי ענין המלכות במשה ויהושע ה' טפל לנשיאותם בענין התורה, שזה סוג אחר במלכות, שאינו מצד חסרון בהעם, ואדרבה, כדלקמן בפנים. וראה הערה הבאה.

(55) ע"פ המבואר בלקיטש ח"ט (שבהערה 48) — יש לומר שזהו החילוק בין תואר נשיא (בשלימותו) לגבי תואר מלך. ועפ"י יומתק טעם

(*) וראה בארוכה בביאור הרי"ף פערלא לטהמ"צ לרס"ג מנין הפרשיות פרשה ז (קטו, ד ואילך) שהקשה עליו, ושם, שבנוסחת הרמב"ם לפנינו איתא „בישראל“ (ולא „מישראל“), אבל להעיר שבמנין המצות על סדר הלכות הרמב"ם בריש ספר היד גם בספרים לפנינו הנוסח „מישראל“. אלא שבכמה כתי' גם שם „בישראל“ (ראה רמב"ם ספר המדע — ירושלים, תשכ"ד).

(50) כשהנשיאות בתורה היא בדרגת נשיאות של מלך, משא"כ נשיא סנהדרין שאינו בדרגת ד.מלך, כנ"ל ס"ז.

(51) רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ד. סנהדרין יד, א.

און דאָס וואָס מינוי מלך דאַרף זיין
דוקא דורך שמן המשחה האָט זיך אויפֿ-
געטאָן שפּעטער, ווען שאול האָט גע-
דאַרפט ווערן דער מלך⁶⁰.

(משיחות ש"פ חיי שרה
וש"פ וארא תשמ"ג)

ועפ"ז ווערט אויך פאַרענטפערט
פאַר וואָס מען געפינט ניט אין חומש
בפירוש⁵⁶ אַז מען דאַרף מושח זיין אַ
מלך מיט שמן המשחה — דלכאורה
תמוה: וויבאלד מינוי מלך איז אַ מצוה
מפורשת ובכמה פרטים בה, האָט גע-
דאַרפט שטיין אין תורה אַז זיין מינוי
קומט דורך שמן המשחה⁵⁷ (ע"ד ווי עס
שטייט דער דין פון משיחת כהן גדול
און משוח מלחמה)?

ועפ"ה הנ"ל איז דאָס מובן: דער ענין
המלוכה ווי דאָס איז אויסגעשטעלט
מלכתחילה ע"פ תורה — וואָס אזוי איז
דאָס געווען ביי משה און באַם ממלא
מקומו יהושע — איז אין אַן אופן⁵⁸ אַז
דער מלך איז אויך אַ נשיא בתורה,
ובמילא דאַרף מען ניט אַנקומען צו שמן
המשחה⁵⁹;

תשובה ספ"ט) — אם צריך משיחה, או סמיכה
כביהושע. וצ"ע שהשם "משיח" הוא ע"ש המשיחה,
ולא ע"ש למשחה — לגדולה (ובחס צא, א. וישנ.
ספרי קרח יח, ח). ואולי יהיו בזה שני שלבים.
ואכ"מ.

60) לתוכן סעיף זה — צ"ע שהרי ידוע שמלכות
וספ"י המלכות בשלימותן — הי' דוד (ומלכי ביד)
ומשיח, ובהם מוכרחת משיחה.

ואולי י"ל ע"פ המבואר בכ"מ בב"י המל'
(ושלימותה) במקומה, וכמו שהיא באבא (חכמה) —
משה, דאבא יסד ברתה.

ואף דיהושע כפני לבנה (מלכות) — שאני בשעה
שסמכו משה, שסמיכה הי' בכל כחו (חגיגה טז, ב),
ובנוד"ד בשני ידי, יותר ממה שנצטווה. ואכ"מ.
ועצ"ע.

השינוי, שבפ' ויקרא (ד, כב) נאמר, "נשיא", ובפרשת
שופטים נאמר, "מלך". ולהעיר שגם משיח נקרא
נשיא (צוין בלקו"ש שם הערה 18). וראה לקמן
הערה 59.

56) וגם להרמב"ן (דלעיל הערה 8) שנרמזת
בתורה — עצ"ע למה לא נאמר בפירוש כמשיחת
כה"ג ומשוח מלחמה.

57) ובפרט שצריך לשלול שאינו בן(ה)איסור
המפורש) "אשר יתן ממנו על זר" (תשא ל, לג. וראה
רש"י ורמב"ן שם. כריתות ה, סע"ב).

58) להעיר מלקו"ש חכ"ב ע' 143 ואילך בנוגע
לכמה ענינים, שבתורה שבכתב הם כתובים כמ"ש
בשלימות — גם הפרטים שאינם לעיכובא. ע"ש.

59) וצ"ע בנוגע למלך המשיח, שגם אצלו יהיו ב'
הענינים — מלך ורב (ראה סהמ"צ להצ"צ שם פ"ג.
לקו"ש חייט שם ע' 170. ועיין לשון הרמב"ם ה'.

* להעיר מהשקו"ט במינח" (מצוה קז) אם משיח
יצטרך שמן המשחה. וראה בזה צפ"ע"נ להוריות י"א.
ב) ושם ובכמה ענינים שבפנים.

** ברמב"ם ה' מלכים פ"א ה"ד. ואם יעמוד
מלך כו". וראה לקו"ש ח"ח (ע' 361 בהערה)
שעכצ"ל שאין כוונת הרמב"ם שבשעת העמידה
תיכף יש לו דין מלך. ע"ש.

פינחס ג

דעם ערשטן פסוק פון די קרבנות של יום השני — „וביום השני פרים וגו' שנים עשר“ (מיט איינעם ווייניקער ווי ביום הראשון): היינט פארוואס ווארט אפ רש"י מיט זיין פירוש ביזן פסוק שלאח"ז — „ומנחתם ונסכיהם לפרים“?

די תמ' אין דעם איז נאך גרעסער: אין דעם פסוק ווערט גארניט דער-מאנט דער מספר הפרים!

ב. אויך אין דעם עצם פירוש פון רש"י איז תמוה — ער איז זיך לכאורה סותר מינ' ובי':

ער הויבט אן זיין פירוש זאגנדיק אז דאס וואס די פרי החג זיינען כנגד די שבעים אומות, איז אין אן אופן פון (מתמעטים והולכים) — „סימן כלי' להם“, און איז גלייך ממשיך להיפך, אז „בימי המקדש“ האבן די קרבנות ניט נאר ניט געבראכט זייער כלי', נאר אדרבה: „היו מגנין עליהם כו'“?

און אע"פ אז מען קען זאגן, אז די צוויי פארקערטע פעולות זיינען פאר-בונדן מיט באזונדערע ענינים — דער „סימן כלי' להם“ איז בלויז מצד דעם מספר הפרים, אבער די הקרבת קרבנות האט אויפגעטאן א הגנה אויף זיי — איז אבער נאך אלץ תמוה:

(א) למאי נפק'מ דא אין פ"ה הפסוק אז „ובימי המקדש היו מגנין עליהם כו'“?

א. אויפן פסוק „ומנחתם ונסכיהם לפרים“ — וואס שטייט ביי די קרבנות פון דעם צווייטן טאג סוכות — איז רש"י מפרש: פרי החג שבעים הם, כנגד שבעים אומות שמתמעטים והולכים, סימן כלי' להם, ובימי המקדש היו מגנין עליהם מן היסורין.

ווי מען לערנט בפשטות, איז ביי רש"י קשה: ווי קומט עס אז די פרי החג זיינען „פוחתין והולכין“? און ער פארענטפערט, אז די פרי החג זיינען „כנגד שבעים אומות שמתמעטים והולכים“.

לויט דעם איז אויך פארשטאנדיק פארוואס רש"י שטעלט אט דעם פירוש ערשט ביי די פסוקים פון דעם צווייטן טאג סוכות — און ניט גלייך ביים ערשטן טאג — ווייל די שוועריקייט אין פסוק (וואס איז מכריח דעם פירוש אז די פרי החג זיינען כנגד שבעים אומות) ווערט ערשט ביים צווייטן טאג, וואו מען זעט אז פרי החג פוחתין והולכין.

עס איז אבער תמוה ביותר: דעם ענין פון פוחתין והולכין זעט מען גלייך אין

(1) פרשתנו כט, יח.

(2) לשון רש"י לעיל כה, כד (ועד"ז לקמן כט, לו). וראה שבת כא, ב, פוחת והולך. ובסוכה (מז, א) „מתמעטין והולכין“ (כהמשך לשון רש"י כאן בנוגע להאומות (וראה לקמן הערה 7). וכ"ה ברש"י שבת שם ד"ה פרי. ועוד). ואכ"מ.

(3) וראה רש"י לקמן פסוק לו ממדרש תנחומא: למדה תורה כו'. אבל איז פירוש שני בטעם שפוחתין והולכין, כמשנ"ת בשיחת ש"פ פנחס תשכ"ו.

(4) ע"ד פרש"י גבי קרבנות הנשאים ב' נשא, שכתב הרמזים דר"מ הדרשן גבי הקרבנות דיום השני (ו, יט ואילך), כמשנ"ת בארוכה בלקו"ש ח"ח ע' 41 ואילך.

(5) וכמפורש באברבנאל כאן: „יש להם זיל שתי דעות, האחד . . כדי שיתקיימו . . השני הוא כדי שיכלו, ולהעיר שבבחי' לעיל (כט, יג) הובא רק זה שמתמעטים והולכים . . סימן כלי', ולא זה שהיו מגנין עליהם כו'. וראה לקמן הערה 16.